

Fortidens europæiske kvindestemmer

Tekster af og om kvinder siden oldtiden tegner farverige skikkelser, men som kildesamling mangler bogen konsekvens med de biografiske data

Nanna Damsholt, Grethe Jacobsen, Eva Maria Lassen og Bente Rosenbeck: Indefra. Europæiske kvinders historie belyst ved kildetekster. Museum Tusulanums Forlag 1999. 267 s. 248 kr.

Af Karna Søndberg Bloch

Indefra er en smuk bog. Inde fra stuen kigger vi ud i verden, forbi de røde gardiner og krukken med udsprungne grene. Vi er indenfor hos moderen, hustruen, elskerinden og feministen. Tre og halvfems tekster skrevet af og om kvinder. Scenen er givet.

Det drejer sig om kvindehistorie. *Indefra. Europæiske kvinders historie belyst ved kildetekster* er skrevet og redigeret af fire prominente og velanskrevne danske historikere, som har sat sig for at udgive en kildesamling til belyst af især de vesteuropæiske kvinders historie. Den er inddelt i fire perioder, som hver indeholder en række kilder samt introduktion og forklarende tekster

Den første periode, "Græsk og romersk oldtid", er udvalgt og skrevet af Eva Maria Lassen, "Middelalderen ca. 500-1500" af Nanna Damsholt. Grethe Jacobsen har samlet "Perioden 1500-1750", og den sidste, "1750 til vore dage", er skrevet af Bente Rosenbeck. Hvert afsnit er inddelt i temaer: a) religion og ideologi, b) undervisning, opdragelse og socialisering, c) ægteskab, kærlighed og seksualitet d) arbejde og e) kvindespørgsmålet.

Baggrunden for udgivelsen er, at mange nye kilder skrevet af kvinder er kommet frem i de seneste år, og at kvindehistorie er blevet et "selvføl-

geligt emne" på universiteter, seminarier og gymnasier (Det kan så diskuteres). Der er således et behov for kildetekster til brug i undervisningen og opgaveskrivningen.

Overordnet er *Indefra* en god idé. Det er altid relevant og spændende at læse tekster fra historien i stedet for om historien. Læse tingene som de blev skrevet dengang, så man selv kan danne sig et indtryk. Måske vil man endda blive forbavset over, hvor moderne fortidens stemmer lyder. At samle hele den europæiske kvindes historie i én bog er også godt, da man således får en klar fornemmelse af kontinuiteten i kvinders situation - hvor længe undertrykkelsen har fundet sted, kunne man også sige.

Kontinuiteten bliver også understreget af tema-inddelingerne, der gør det muligt at læse om f.eks. kvinders arbejde gennem tiden. Kilderne bliver også godt bundet sammen af introduktionerne til afsnittene og forklaringerne til kilderne. Man kan også smage på fortiden, da madopskrifter også er taget med.

Kvindespørgsmålet

Strukturen og ideen bag bogen er således god, men som en brugbar kildesamling har den nogle mangler. Min kritik går udelukkende på bogen som en historisk kildesamling. Vil jeg selv bruge bogen i mit historiestudium og senere (måske) engang som underviser? Jeg vil ikke her vurdere udvælgelsen af kilderne som repræsentanter for hver periode, dertil har jeg ikke tilstrækkelig viden om hver enkelt periode.

Temaet "Kvindespørgsmålet", ja,

hvad er det? Det er netop det spørgsmål, man må stille sig selv. Forfatterne giver ingen forklaring. De kommenterer heller ikke, at temaet "Kvindespørgsmålet" slet ikke eksisterer i kapitlet om græsk og romersk oldtid.

Temaet er ikke så indlysende som 'arbejde' og 'religion og ideologi'. Især over for begyndere i kvindehistorie kunne man godt have ønsket et afsnit, som eksplicit forklarede, hvad forfatterne forstår ved det. For en læsning af kilderne viser, at spørgsmålet ændrede sig i tidens løb.

For Nanna Damsholt (Middelalderen) og Grethe Jacobsen (Tiden 1500-1750) drejer spørgsmålet sig om, hvorvidt kvinder har krav på og intellekt til at beskæftige sig med akademiske og intellektuelle spørgsmål. I Bente Rosenbecks afsnit om tiden efter 1750 har 'kvindespørgsmålet' udviklet sig til spørgsmålet om politiske rettigheder og kvindens placering i samfundet.

Hvem - hvad - hvor

Det mest forstyrrende for bogens troværdighed og brugbarhed er inkonsekvens i opgivelsen af kildernes biografiske data. I de fleste tilfælde er originaltekstens titel og årstal opgivet, men ofte står det eksplicit i teksten ovenfor. Nogle gange står kun den danske titel og dens udgivelsesår.

Værst tager det sig ud ved kilde 90 (s. 249), som er et uddrag af *Kvindernes underkuelse*, skrevet af John Stuart Mill og udgivet i København i 1979. Den opmærksomme elev ville måske undre sig over det gammeldags sprog og stille spørgs-

mål ved udgivelsesåret. Den studerende vil måske havde hørt om en anden Stuart Mill, der levede i England fra 1803 til 1873.

Problemet er, at vi kan ikke være sikre. Jeg går ud fra, at kilden er et uddrag af John Stuart Mill: *The Subjection of Women* fra 1861. Specielt fordi der efterfølgende er en tekst af Harriet Taylor, som var gift med Stuart Mill. Men måske tager jeg fejl og kender ikke danskeren John Stuart Mill, som levede i 1970'erne?

Bedre bliver det ikke ved kilde 91-92-93 af henholdsvis Betty Friedan, Simone de Beauvoir og Shulamith Firestone, hvor kun de danske titler er opgivet. Om Betty Friedan og Simone de Beauvoir fortæller introduktionen dog, hvor de kommer fra, men ikke om Shulamith Firestone. Hun må så være dansker eller hvad? Spydigheder til side! Men sådanne tilsyneladende detaljer *skal* være i orden, hvis man skal stole på en kilde-samling. Især hvis man forventer, at bogen skal bruges på universitetet.

Lede og bladre

Problemet kunne delvist være løst ved også at opgive kilderne i littera-

turlisten. Den supplerende litteraturliste er kort og indeholder ikke mange andre bøger end de udenlandske bøger, som de fleste kilder kommer fra. For den sidste periode, som jeg personligt kender godt, savner jeg et værk som *Family Fortunes* af Leonore Davidoff og Catherine Hall (Hutchinson, 1987) om den engelske middelklasses historie. Den er det tætteste, man kommer på et standardværk om kvinder og femininitet i 1800-tallets England. Også Shoemakers værk *Gender in the English Society 1650 –1850 "Emergence of separate spheres?"* (Longmann, 1998) kan anbefales.

På det mere strukturelle niveau kunne det have været ønskeligt, om temaerne også var angivet i indholdsfortegnelsen. Kapitel 1, afsnit 1a. osv. Man må lede og bladre, før man finder lige det tema, man ville se. Det gør især krydslæsning besværlig. Derudover ville det også have været positivt, hvis man *visuelt* havde markeret forskel på kilden og på ledsageteksten. To forskellige typografier der klart angav, hvornår man læste hvad.

Når man ser bort fra de små strukturelle mangler og de lidt bombastiske og kortfattede introduktio-

ner, har man en bog med utrolig mange spændende og farverige personligheder. Personligt holder jeg meget af ungareren Erasmus af Rotterdams dialog mellem to gifte kvinder om deres ægtemænd. Forbavset bliver den ene kvinde Eulalia, da hun hører, at veninden Xanthippe fik et barn med manden efter tre måneders ægteskab. Xanthippe svarer, at hun havde en 'samtale' med manden inden brylluppet, hvorefter Eulalia spørger:

Kan man få børn af en samtale?

Xanthippe: Han traf mig ene hjemme og begyndte at spøge med mig, han kildede mig under armene og i siderne. Jeg kunne ikke holde det ud for kildenhed og kastede mig bagover i sengen, han lagde sig ovenpå og kyssede mig, og så ved jeg ikke rigtig, hvad det var han gjorde. I hvert fald begyndte min mave kort efter at vokse... (S. 160)

Sådan kan det jo gå enhver, der bliver kildret.

Karna Sønderberg Bloch er stud.mag i historie og Køn, Kommunikation og Kultur, Aarhus Universitet.